

Timo Karjalainen ja Tatu Torniainen

Venäjällä metsät säilyvät tulevaisuudessakin valtion omistuksessa

Venäjän metsätalous on ollut muutostilassa Neuvostoliiton hajoamisesta lähtien eikä edelleen jatkuva sopeutuminen markkinatalouteen ole tapahtunut kivuttomasti. Metsien käyttö ja hoito romahtivat eikä metsien valtava potentiaali, viidennes maailman metsäpinta-alasta ja neljännes puustosta, ole tukenut toivotusti hyvinvoinnin kasvua.

Kansalaiset pelkäävät metsäomaisuuden päätyvän ulkomaisten investoijien tai oligarkkien käsiin. Myös jokamiehen oikeuksien säilymisestä ollaan huolestuneita.

Venäjän metsätalouden hitaaseen kehitykseen on monia syitä. Metsätalouden keskeisiä ongelmia ovat rakenteellisten uudistusten hitaus, lainsäädännön ja lakien toimeenpanon puutteet sekä niistä pitkälti johtuvat metsän uudistus- ja hoitotöiden laiminlyönnit, rahoituksen niukkuus, metsien pitkäaikaisen käytön järjestäminen, metsäninventoinnin ja metsäsuunnittelun jälkeenyttäminen. Metsätalouden kehitystä on hidastanut myös kansallisen metsäpolitiikan puute.

Metsiin ja niiden hyödyntämiseen kohdistuu lisäksi yhä suurempia poliittisia ja taloudellisia paineita yhteiskunnan ja talouden muilta sektoreilta. Metsäpolitiikan elementit koostuvat useista erillisistä – usein ristiriitaisistakin – tavoiteohjelmista, metsälainsäädännöstä ja hallinnon organisaatioista. Ne kaikki heijastavat epävakaita valta- ja voimasuhteita yhtäältä keskusvallan eli federaation ja alueiden, ja toisaalta julkisen sektorin ja yksityistetyn metsäteollisuuden välillä.

Valtio metsien omistaja jatkossakin

Metsien omistus on keskeinen Venäjän metsäpolitiikkaa määrittävä tekijä. Nykylainsäädännön mukaan metsät ovat federaation omistuksessa. Tilan-

ne ei lähitulevaisuudessa oleellisesti muutu, vaikka metsien yksityistäminen on ollut kiivaan keskustelun kohteena jo vuosia. Pelkoa on herättänyt muun muassa metsäomaisuuden mahdollinen päätyminen ulkomaisten investoijien tai oligarkkien käsiin. Kansalaiset ovat olleet myös huolissaan jokamiehen oikeuksien säilymisestä.

Tällä hetkellä Venäjän metsäpolitiikan linjoja määrittellään uuden federatiivisen metsälain valmistelun, hallinnon rakenneuudistuksen sekä metsiä koskevan toimivallan järjestelyn kautta. Reformien toivotaan yhtenäistävän pelisääntöjä ja siten edistävän Venäjän metsäsektorin markkinoiden läpinäkyvyyttä, vakautta ja ennustettavuutta.

Hallinnossa palattu vahvaan keskusjohtoon

Venäjän nykyinen metsälaki on vuodelta 1997. Lakiin on tehty useita uudistuksia, jotka muuttavat keskushallinnon ja alueiden välisiä toimivaltasuhteita. Toistaiseksi metsien hallinnointia ja käyttöä koskeva päätöksentekovalta on keskitetty federaatiolle. Vuoden 2007 alussa suuri osa keskushallinnon tehtävistä on kuitenkin tarkoitus antaa alueiden itsensä hoidettavaksi. Uudistus koskee nii-

Puun korjuuta perinteisellä venäläisellä runkometelmällä.

Metla

tä alueita, joilla metsien taloudellinen merkitys on suurin kuten Suomen lähialueilla.

Valtio vastaa metsien omistajana niiden hoidosta, suojelusta ja käytön organisoinnista. Luonnonvaraministeriö on metsätalouden korkein hallintoviranomainen tehtävänään politiikan ja lakien valmistelu. Hallinnoitavaa tällä ministeriöllä onkin, yli 840 miljoonaa hehtaaria, mikä on noin 96 prosenttia metsävarantoon kuuluvista metsistä, loput 4 prosenttia eli niin sanotut entiset maatalousmetsät ovat alueiden hallinnassa.

Vuonna 2004 perustettu federaation metsätalousvirasto, Rosleshoz, vastaa metsätalouden lakien ja ohjelmien toteutuksesta. Alueella sitä edustavat alueelliset metsätalousvirastot. Vaikka rakenteita on uudistettu, ovat toimintamallit metsähallinnon paikallisyksiköissä, leschozeissa (lyhenne sanoista lesnoje hozjaistvo = metsätalous), edelleen paljolti neuvostoajan peruja. Leschozeille kuului vuoteen 1993 asti hallinto, metsänhoito ja puunkorjuu. Sen jälkeen puunkorjuu yksityistettiin ja leschozeille jäi metsävarannon vuokrauksen ja huutokauppojen valmistelun, metsänhoidon, metsänsuojelun ja valvontatehtävien lisäksi vielä mahdollisuus tehdä kasvatushakkuuta, joista saatuja tuloja käytetään lakisääteisten tehtävien rahoittamiseen. Nyt lakisääteiset tehtä-

vät on tarkoitus hoitaa budjettirahoituksella. Valvontatehtävät on siirretty viime vuonna perustetulle Luonnonvarojen käytön tarkastuslaitokselle ja sen alueellisille yksiköille. Leschozeja on koko federaation alueella noin 1 800. Ne ovat tyypillisesti kooltaan 100 000–400 000 hehtaaria.

Hallintouudistuksen sekä tulevan metsien ”uusjaon” myötä koko federaation metsähallinto on muutostilassa. Hallinta, valvonta ja liiketaloustoimien kuulumisen saman viranomaisen tehtäviin on luonut mahdollisuuksia väärinkäytöksille. Hallintouudistuksen keskeisenä tavoitteena onkin ollut nykymuotoisen hallintojärjestelmän lakkauttaminen erottamalla omaisuuden hallinta-, valvonta- ja liiketaloustoimet toisistaan. Keskusteluja on käyty myös metsänvuokrauksen ulkopuolelle jäävien alueiden antamisesta mahdollisesti perustettavan valtion liikelaitoksen hallintaan, joka olisi meidän Metsähallitustamme vastaava organisaatio.

Tavoitteena pitkät vuokrasopimukset ja vastuun siirto yrityksille

Uutta metsälakia on valmisteltu jo yli kolmen vuoden ajan, ja nyt duuman käsittelyssä olevan metsä-

Hallintouudistuksen tavoitteena on erottaa omaisuuden hallinta-, valvonta- ja liiketaloustoimet toisistaan.

Eräitä Venäjän metsätaloutta kuvaavia tunnuslukuja

	Venäjän federaatio	Luoteis-Venäjä
Metsämaan pinta-ala, milj. ha	883	90
Puuston tilavuus, milj. m ³	82 130	10 094
Vallitseva puulaji, % tilavuudesta		
mänty	20	28
kuusi	13	47
lehtikuusi	30	0
koivu	13	18
haapa	4	5
Kehitysluokka, % tilavuudesta		
taimikot	5	6
nuoret kasvatusmetsät	24	20
varttuneet kasvatusmetsät	14	13
kypsät ja yli-ikäiset	55	63
Metsänuudistaminen, 1 000 ha	834	154
luontainen uudistaminen	601	109
kylvö ja istutus	233	45
Hakkuut, milj. m ³	174	43
hakkuusuunnite päätehakuille	559	90
toteutuneet päätehakuut	126	36
kasvatshakkuut	27	4
muut hakkuut	21	3
Tietiheys metsämaalla, m/ha		
metsätiet	1,3	2
metsä- ja yleistiet	1,9	2,8

Lähde: Luoteis-Venäjän metsätalouden taskutieto, 2005.

lain valmistelua on johtanut talous- ja kehitysmi-
nisteriö. Varsinkin metsäammattilaiset ovat arvos-
telleet voimakkaasti uuden lain valmistelua. Lain
sisällöstä käydään edelleen vilkasta keskustelua,
mutta keskeiset linjaukset ovat kuitenkin hahmot-
tuneet. Lain tavoitteena on tehostaa metsien ta-
loudellista käyttöä saattamalla talousmetsät pitkä-
aikaisen käyttöoikeuden piiriin ja sitä kautta lisä-
tä investointeja.

Metsien käyttö on järjestetty niin, että metsäva-
roja voidaan myöntää yksityisen henkilön tai yri-
tyksen käyttöön vuokralle tai lyhytaikaiseen käyt-
töön. Pitkäaikaisesta vuokrauksesta, jonka enim-
mäisaika on 99 vuotta, on tarkoitus tehdä metsien
talouskäytön päämuoto. Vuokralle myöntäminen
tulee tapahtumaan kilpailun kautta. Jos uusi laki
hyväksytään, vuokraaja voi entistä vapaammin

päättää puunkorjuun suunnit-
telusta ja toteutuksesta, mutta
saa vastaavasti myös vastuuta
metsien uudistamis- ja hoito-
toista sekä metsäteiden raken-
tamisesta. Uusi laki hyödyttää
suuria yrityksiä, joilla on parha-
at valmiudet pitkäaikaisten
sijoitusten ja metsänhoitotöiden
toteuttamiseen.

Lyhyt vuokra-aika on vähen-
tänyt yritysten halukkuutta
investointeihin ja metsätöi-
hin. Tällä hetkellä vuokraso-
pimuksista noin 80 prosenttia
on lyhytaikaisia, alle 5 vuotta.
Lyhytaikainen käyttö tarkoittaa
alle vuoden mittaista hak-
kuuoikeutta, johon ei ole liittynyt
metsänhoitovelvoitetta, joka
on kuulunut leshozeille. Vuonna
2004 lyhytaikaisen käytön osuus
oli noin 20, vuokrauksen noin
45 prosenttia, loput metsän-
käytöstä tapahtui valtion viran-
omaisten myöntämien hakkuu-
oikeuksien turvin. Puun kan-
tohintaa perustuu federaation
metsätalousviraston määrittä-
miin alueellisiin minimitalaksoi-
hin, jotka ovat perustana puun
markkinahinnalle. Käytännössä
kilpailun vähyys ja markkina-
mekanismien, kuten huuto-
kauppojen, vähäinen käyttö
on pitänyt puun kantohinnan

lähellä minimitalaksoja, keskimäärin 3 eurossa per
kuutiometri.

Metsäteiden vähäisyys haittaa puunkorjuuta

Venäjällä puunkorjuu on kuulunut perinteisesti
metsäteollisuuden tehtäviin. Puunkorjuuta har-
joittavista yrityksistä tärkeimpiä ovat entiset valtiolliset
puunkorjuuyritykset, lespromhozit (ly-
henne sanoista lesno-promyšlennoje hozjaistvo =
metsäteollisuus(talous)yritys), joista yli 90 pro-
senttia on yksityistetty.

Yksistään Luoteis-Venäjän alueella puunkor-
juun toimialakseen on rekisteröinyt yli 4 000 yri-
tystä. Valtaosa niistä on pieniä, yli 100 000 kuu-

tiometriä korjaavia yrityksiä on vain noin 2 pro-
senttia. Suuremmat puuta jalostavat yritykset ovat
hankkineet viime aikoina omistukseensa puun-
korjuuyrityksiä saadakseen näin paremmin hal-
lintaansa puun toimitukset. Puunkorjuun ongel-
mana on ollut heikko kannattavuus, mikä osaltaan
johtuneet verotussyistä, ja huono metsäautotiever-
kosto, varsinkin ympärivuotiseen käyttöön sovel-
tuvien teiden puute. Tilanteen korjaamiseksi met-
säautoteiden rakentamista ollaan siirtämässä met-
sävuokraajille. Lisäksi luonnonvaraministeriö on
tehnyt metsäautoteiden rakennusohjelman vuo-
sille 2006–2007, jonka tavoitteena on rakentaa
3 000 km uusia metsäautoteitä. Monilla puunkor-
juuyrityksillä on myös vanhentunut konekanta,
sekä vaikeuksia koulutetun ja motivoituneen työ-
voiman saannissa.

Puun viennistä tuloja

Raakapuun vienti on viime vuosina ollut monel-
le puunkorjuuyritykselle keskeinen tulonlähde –
suurimpina vientimaina Kiina ja Suomi. Puu-
kaupan merkitystä kuvaa hyvin, että valtion yh-
teenlaskettu metsätulo oli vuonna 2004 noin 22
miljardia ruplaa (noin 630 milj. euroa), josta kan-
torahan ja muiden metsänkäyttömaksujen osuus
oli noin 40 ja tullimaksujen osuus peräti 60 pro-
senttia.

Viranomaiset pyrkivät erilaisin ohjauksinoin
puunjalostuksen lisäämiseen kotimaassa. Tähän
tavoitteeseen pyritään muun muassa lisäämällä
kotimaisia investointeja, houkuttelemalla ulko-
maisia yrityksiä investoimaan Venäjälle sekä nos-
tamalla raakapuun vientikustannuksia. Uusimat
havupuun vientimaksukorotukset astuvat
voimaan toukokuussa ja myös rautatietariffeihin
on esitetty korotuksia. Vastaavasti investointihyö-
dykkeiden tuontitulleja on alennettu tai jopa pois-
tettu. Esimerkkinä voidaan mainita metsätalouden
koneilta ja laitteilta 9 kuukauden ajaksi (tämän
vuoden loppuun) poistettu tuontitulli, minkä
uskotaan johtavan puunkorjuukaluston uudenai-
kaistamiseen ja vauhdittavan muun muassa Suo-
messa valmistettujen puunkorjuukoneiden vientiä
Venäjälle. Toistaiseksi viranomaisten toimet eivät
ole johtaneet mittaviin kotimaisiin investointei-
hin tai tuoneet kaivattuja, suurempia ulkomaisia
investointeja. Suomalaisten yritysten investoinnit
ovat keskittyneet sahalaitos- ja mekaanisen puun-
jalostuksen projekteihin erityisesti Karjalan tasa-
vallassa sekä Leningradin ja Novgorodin alueilla.

Mikäli Venäjän metsäsektorin markkinoiden
toimivuutta ja vakautta tukevat kehitysproses-
sit kuitenkin jatkuvat, kasvaa myös investoijien,
mukaan lukien suomalaisten yritysten, mielen-
kiinto Venäjän metsiin. Muutokset lisäävät Venä-
jän oman, vielä varsin hajanaisen, metsäteollisuuden
integroitumista suurempiin kokonaisuuksiin
edistään niiden alueellista ja kansallista kilpailu-
kykyä. ■

Lähteet:

Idän Metsätieto. Venäjän metsätalouden tietopalvelu.
<http://www.idanmetsatieto.info>

Karvinen, S., Väliky, E., Tornainen, T. (toim.). 2005.
Luoteis-Venäjän metsätalouden taskutieto.
Metsäntutkimuslaitos, Joensuun tutkimuskeskus,
Idän metsätieto-hanke.

Timo Karjalainen
toimii kansainvälisen
metsätalouden
professorina Metsän-
tutkimuslaitoksella.
Tutkimusryhmän tutkimus
kohdistuu Venäjän sekä
Keski- ja Itä-Euroopan
entisten ja nykyisten
siirtymätalousmaiden
metsätalouteen.

Tatu Tornainen
toimii tutkijana
Joensuun yliopiston
metsätieteellisessä
tiedekunnassa.
Hän tekee
väitöskirjaa Venäjän
metsäpolitiikasta.

